

Kapak Konusu

Ortadoğu Barış Süreci

Ortadoğu Analiz
Ekim'10 Cilt 2 - Sayı 22

İsrail'in bugüne kadar izlediği tavırdan, Ortadoğu'da "barış"ın değil ancak "barış süreci"nin olacağı görülüyor.

Kapak Konusu

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
Gazi Üniversitesi, İİBF,
Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
kemahan@yahoo.com

BİTMEYEN SENFONİ: ORTADOĞU BARIŞ SÜRECİ

Never-Ending Symphony: The Middle East Peace Process

Abstract

The fact that on September 2, 2010 the Israeli-Palestinian direct talks launched under the U.S. mediation is a new and tame process in the Middle East Peace Process which began in 1991 in Madrid and which couldn't come to a conclusion. The Middle East Peace Process has started to resemble a "soap opera" which bores people hereinafter, with its director (the U.S.), its actors and the main issues. In view of the approaches of the sides about the major disagreement issues on the Israel-Palestine problem which goes down in history as a file aging diplomat, we can understand that the talks beginning on September 2, 2010 will not come to a conclusion. The approaches of the sides on the major disagreement issues, give the impression of "not the peace itself, but the peace process comes true" on the Israel-Palestine issue.

İsrail, barış niyeti taşıyorsa ilk önce İsrail devletinin sınırının nerede başlayıp nerede bittiğini ve “İsrail’in güvenliği” kavramının ne anlama geldiğini açıklamalıdır. İsrail açısından “sınır” ve “güvenlik” kavramları tanımlanmadığı sürece, İsrail-Filistin çatışması son bulmayacaktır.

Giriş

2 Eylül 2010 tarihinde ABD'nin arabuluculuğunda İsrail ile Filistin arasında doğrudan görüşmelerin başlaması 1991 yılında Madrid’le başlayan ve bir sonuca ulaşamayan Ortadoğu Barış Süreci’nde yeni ve heyecan yaratmayan bir aşamadır. Ortadoğu Barış Süreci, yönetmeni (ABD), oyuncularını ve temel konularıyla artık sıkıntı veren bir “TV dizisini” andırır duruma gelmiştir.

Ortadoğu’nun kronik sorunu olan İsrail-Filistin anlaşmazlığı, taraflar ve duruma müdahil olan devletler açısından bir “sömürü” aracı haline gelmiştir. ABD ne zaman söz konusu bölgeye yönelik bir açılım yapmak istese veya geçmişte Irak, şimdi ise İran örneğinde olduğu gibi bölgede bir devlete karşı harekete geçmek istese, hemen İsrail-Filistin anlaşmazlığını masaya getirme çabası içine girmektedir. Nitekim Ortadoğu Barış Süreci’nin başlamasının nedenlerine baktığımızda bu durumu açıkça görmek mümkündür.

Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Soğuk Savaşı’nın sona ermesi uluslar arası alanda olduğu gibi Ortadoğu’da da dengenin değişmesine sebep oldu. İlk olarak, Sovyetler Birliği’nin desteğinden mahrum kalan direniş taraftarı Arap ülkeleri barış masasına oturmak zorunda kaldılar. İkinci olarak, 1991 Körfez Savaşı’nda Saddam Hüseyin’e destek veren Yaser Arafat hem Batı hem de Arap dünyasındaki desteğini kaybetti. İsrail ise kuruluş tarihi olan 1948 yılından beri sürdürmekte olduğu politikanın maddi ve manevi külfetinden kurtulmak istemekteydi. İşte bu ortamda dünya siyasetinde tek güç olarak kalan ABD önderliğinde Ortadoğu Barış

Süreci başlatmış oldu. Soğuk Savaş döneminde yaşanan “Savaş Süreci” (1948 savaşı, 1956 Süveyş Savaşı, 1967 Savaşı, 1973 Savaşı, 1982 Savaşı), Soğuk Savaş’ın bitmesiyle birlikte “Barış Süreci”ne (1991 Madrid, 1993 Oslo, 1998 Wye Nehri Memorandumu, 1999 Şarm El-Şeyh Memorandumu, 2000 Camp David Zirvesi, 2002 Arap Barış Girişimi, 2002 Yol Haritası, Cenevre Planı, 2007 Annapolis Konferansı ve son olarak 2 Eylül 2010 tarihinde başlayan doğrudan görüşmeler) geçilmiştir. Yaklaşık yirmi yıldır devam eden Barış Süreci olumlu bir sonuca ulaşmamıştır.

Diplomat Eskiten Dosya

Tarihe diplomat eskiten dosya olarak damga vuran İsrail-Filistin sorunundaki temel anlaşmazlık konularındaki tarafların yaklaşımları göz önüne alındığında 2 Eylül 2010’da başlayan görüşmelerden bir sonuç çıkmayacağı anlaşılmaktadır. Aşağıdaki temel anlaşmazlık konularında tarafların yaklaşımları İsrail-Filistin meselesinde “barış olmaz, barış süreci olur” izlenimini vermektedir.

Temel Anlaşmazlık Konuları

1) Yahudi Yerleşim Birimleri: İsrail’in işgal ettiği Filistin topraklarında Yahudilerin iskânı için oluşturdukları yerleşim birimleri konusunda taraflar kendi yaklaşımlarından taviz vermez bir tutum içindedirler. Barış Süreci’nin başlangıcı olan 1991 yılından bu yana katlanarak devam eden Yahudi yerleşimleri konusu İsrail’in söylem ve eylemlerinden de anlaşılacağı üzere İsrail için bir “güvenlik” meselesi olarak görülmekte ve işgal altındaki Filistin topraklarındaki

Kapak Konusu

İsrail yönetimi hâlihazırda Arap nüfusunun artışından oldukça tedirgin. Bu nedenle, Filistinli mültecilerin geri dönüşüne ısrarla karşı çıkıyor.

önemli konut projelerinin barış anlaşmasında yer almasını istemektedirler. Buna karşılık Filistinliler ise Filistin topraklarındaki tüm yerleşimlerin boşaltılmasını ve yasa dışı ilan edilmesini talep etmektedirler.

2) Kudüs'ün Statüsü: Dünyada paylaşılabilen en önemli kutsal mekân olan Kudüs, Arap-İsrail uyuşmazlığının en temel konularından biridir. 1947 yılında BM Genel Kurul kararı ile ayrı bir birim (corpus separatum) haline getirilen Kudüs, 1967 yılında tamamen İsrail'in kontrolüne geçti. 1980 yılında ise İsrail Kudüs'ü "İsrail'in ebedi ve birleşmiş başkenti" olarak ilan etti. Bütün barış çabalarına rağmen İsrail hala Kudüs'ü "ebedi ve

bölünmez" başkenti olarak kalmasını isterken, buna karşılık Filistinliler ise Doğu Kudüs'ü Filistin Devleti'nin başkenti olmasını savunuyorlar. Her iki kesim içinde din ve kimlik meselesi olarak görülen Kudüs muhtemel barışın önündeki en önemli engellerden biri konumundadır. Her iki tarafın iç yapısı dikkate alındığında bu konuda çözümün çok kolay olmayacağı anlaşılmaktadır.

3) Filistinli Mültecilerin Durumu: İlk olarak 1948 yılında ortaya çıkan, 1967 savaşıyla daha da artan, yaşadıkları topraklardan kaçıp komşu Arap ülkelerinde zor şartlarda yaşamak zorunda kalan ve bugün itibarıyla yaklaşık 4,5 milyona

Her sorunun çözümünde olduğu gibi zayıf tarafın sorunu çözmesi beklenmemelidir. Sorunları güçlüler çözer, söz konusu sorunda da güçlü taraf İsrail'dir ve barış eğer istiyorsa kendisinin elindedir.

ulaşan Filistinlilerin durumu da Ortadoğu Barış Görüşmeleri'nin en hassas konularından biridir. Filistinli mülteciler sadece İsrail-Filistin anlaşmazlığının en hassas konularından birisi değil aynı zamanda Ürdün ve Lübnan örneklerinde olduğu gibi bölgenin istikrarsızlığına katkı sağlayan unsurlardan biridir. Bugüne kadar yapılan bütün barış görüşmelerinde İsrail, Filistinli mültecilerin geri dönmelerine asla izin vermeyeceğini açıkça beyan etmiştir. Çünkü İsrail, Filistinli mültecilerin geri dönüşlerini bir beka, kimlik ve güvenlik meselesi olarak görmektedir. Mevcut durumda 7,2 milyonluk İsrail'in nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sini Araplar oluşturmaktadır. İsrail, mültecilerin geri dönmelerine izin verilmesini İsrail'in Yahudi karakterinin ve güvenliğinin tehlikeye atılması olarak görmektedir. Filistinliler ise ülkelerini terk etmek zorunda kalan Filistinli mültecilerin geri dönmelerini istemektedirler.

4) Filistin Devleti'nin Kurulması ve Yetkileri:

Her ne kadar ABD iki devletli çözümden yana tavrını ortaya koysa da, nasıl bir çözüm olacağı konusunda İsrail ve Filistin tarafı makul bir çözümde uzlaşamamaktalar. Zaman zaman İsrail içinde iki devletli çözüme karşı olanlar olsa da, İsrail iki devletli çözüme sıcak baktığını ifade etmektedir. Fakat oluşturulacak olan Filistin Devleti'nin niteliğinin, gücünün, yapısının İsrail'in güvenliğine tehdit olmayacak şekilde olmasını istemektedir. Bu bağlamda Filistin Devletinin askeri güçlerden arındırılması gerektiğini savunmaktadır. Filistin'in hava, kara ve deniz gücünün olmaması, sınır güvenliğinin İsrail tarafından sağlanmasını ve Filistin içinde stratejik noktalarda gözetleme merkezlerinin olmasını talep etmektedir. İsrail'in Filistin Devleti konusundaki talepleri göz önüne alındığında oluşacak olan Filistin Devleti'nin bağımsız bir devlet değil de, İsrail'e bağlı vasal bir devlet olacağı anlaşıl-

maktadır. Filistinliler ise askeri güçlerden arındırılma meselesini görüşmeye hazır olduklarını bildirseler de İsrail'in bu konudaki tüm taleplerini karşılamaları imkânsız görünmektedir.

Son yıllarda iki devletli çözümün zorlaşmasıyla rahatlayan İsraili radikal sağcılar, Arap ve Yahudiler için eşit vatandaşlık söylemiyle süslenmiş ve işgal altındaki Filistin topraklarını ilhak etmek amacıyla "tek devlet" önerisini ortaya atmaktadırlar. İsraili sağcılar ilhakçı niyetlerini açık bir şekilde ortaya koymadıklarından, Araplara vatandaşlık önerisinde bulunarak işgal altındaki toprakları ele geçirmek niyetindedir. Böylece hayallerindeki Ürdün ile Akdeniz arasındaki İsrail'i yaratmış olacaklar. İsraili sağcıların Araplara vatandaşlık vaadiyle ulaşmak istedikleri büyük İsrail düşüncesinde zannedildiği gibi tam bir vatandaşlık vaadi yoktur. Söz konusu paketin içinde Yahudi devleti olarak İsrail'e tam bir sadakat istenecek, sıkı bir güvenlik soruşturulmasından geçirildikten sonra Ürdün ve diğer ülkelerdeki akrabalarıyla bağlarının koparılması istenecek ve 1948 Savaşı'ndan sonra mülteci olanların ve onların torunlarının İsrail'e dönme hakkından ve mülkiyet iddialarından vazgeçtiklerini beyan etmeleri şart olarak dayatılacaktır. Kısaca "ucube" bir vatandaşlık vaadiyle işgal altındaki toprakların ilhakı gerçekleşmiş olacak¹

5) **Filistin Devleti'nin Sınırları:** Oluşturulacak olan Filistin Devleti'nin sınırları aynı zamanda İsrail'in de sınırlarını belirleyeceğinden barış görüşmelerinin temel konularından birini oluşturmaktadır. BM üyesi bir devlet olan İsrail, sınırının nerede başlayıp nerede bittiğini açıklamamıştır. 1967 Savaşı ile 1947 tarihli BM Taksim Kararı'nın üç kat ötesinde yeni topraklar işgal eden İsrail, Sina ve Gazze örneğinde olduğu gibi bazı işgal ettiği topraklardan çekilse de sınırla-

Kapak Konusu

İsrail'in kabul edebileceği bir "Filistin Devleti"nin, egemen bir devletin sahip olması gereken hakların pek çoğundan mahrum olması gerekiyor.

rını tanımlama yoluna gitmemiştir. 1979 Camp David'de Mısır ile 1994 yılında Ürdün ile yaptığı antlaşmayla bu ülkelerle sınır sorununu çözen İsrail, sınır konusunda esas anlaşmazlığı Suriye'ye ait olan Golan bölgesini 1967'de işgal, 1981 yılında ise ilhak ederek Suriye'yle ve Batı Şeria'yı 1967'den beri işgal altında tutarak Filistinlilerle yaşamaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararına göre İsrail-Filistin sınırının 1967 Savaşı öncesi sınırı olması gerekir. Filistinliler 1967 Savaşı öncesi sınırın geçerli sınır olduğunu ileri sürerken, İsrail Doğu Kudüs'ü ilhak ederek, işgal altında bulundurduğu Batı Şeria'da devamlı yeni Yahudi yerleşim birimleri kurarak ve "ay-

rım duvarı" (Filistinlilere göre utanç duvarı) inşa ederek İsrail-Filistin arasındaki sınırın belirlenmesini imkânsızlaştırmaktadır.² İsrail'in inşa ettiği ayırım duvarı ve Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerine bakılacak olursa Filistin'in dolayısıyla İsrail'in sınırının kolay kolay belirlenemeyeceği anlaşılmaktadır.

6) Suların Kontrolü: 1967 Savaşıyla birlikte Batı Şeria'yı işgal eden İsrail, buradaki su kaynaklarının denetimini de eline geçirmiş oldu. İsrail Batı Şeria'nın sularını istediği gibi kullanırken Filistinlilerin kullanımına sınırlama koymaktadır. Muhtemel bir İsrail-Filistin barışında

Mevcut durumda 7,2 milyonluk İsrail'in nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sini Araplar oluşturmaktadır. İsrail, mültecilerin geri dönmelerine izin verilmesini İsrail'in Yahudi karakterinin ve güvenliğinin tehlikeye atılması olarak görmektedir.

İsrail Batı Şeria'yı Filistin'e bıraksa bile buranın su kaynakları üzerindeki denetiminden vazgeçmek istememektedir. Bundan dolayı barış görüşmelerinin kilit konularından birini de suların denetimi ve paylaşımı oluşturmaktadır.³

7) İsrail'in "Yahudi" Karakteri: İsrail 2007 Annapolis toplantısından beri İsrail'i bir "Yahudi Devleti" olarak tanıtmaya çalışmaktadır. Mevcut durumda İsrail teorik anlamda da olsa eşit vatandaşlığa dayanan bir yapıya sahiptir. Eğer İsrail liderlerin çabaları sonuç verir de İsrail bir "Yahudi Devleti" olarak kendisini tanıtabilirse, o zaman devlet Yahudilerin devleti olacak ve gayri Yahudiler azınlık durumuna düşeceklerdir. Bu uğurda İsrail liderler ve destekçileri her fırsatta İsrail'i bir "Yahudi Devleti" olarak tanıtmaya çalışmaya çalışmaktadırlar. İsrail liderler İsrail'in Yahudi karakterini korumak, güçlendirmek ve tanıtmak için Filistinli mültecilerin geri dönüşlerine izin vermediği gibi İsrail vatandaşı olan Filistinlilere ve işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında yaşayan Filistinlilere karşı yıldırma politikası güderek söz konusu bölgede Yahudi hâkimiyetini sağlamlaştırma ve genişletme çalışmaktadırlar.

1991 yılında Madrid'de başlayan 1993 Oslo'yla derinleşen Barış Süreci'nden bugüne on dokuz yıl geçmesine rağmen yukarıda ayrıntılarıyla verilen tarafların temel görüş ayrılıklarında bir ilerleme sağlanamadığı görülmektedir. 2 Eylül 2010 tarihinde Obama'nın girişimiyle başlatılan yeni barış görüşmelerinden de konunun tarihi, tarafların yaklaşımları ve görüşmeye katılanların durumları dikkate alındığında somut bir sonuç çıkmayacağı anlaşılmaktadır. Yeniden doğrudan görüşmelerin başlaması ciddi bir heyecan yaratmasa da, iki tarafın bir araya gelerek doğrudan

görüşmelerin başlaması bir başarı olarak sunulmaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki, sürekli bir araya gelip görüşmeler yapmaktan bir sonuç alınmazsa bu durum her iki tarafta da ılımlıların değil, radikallerin güçlenmesinin önünü açacaktır.

Görüşmelerin Başlama Sebepleri

ABD: Son dönemde Ortadoğu'da ABD'nin istemediği yönde meydana gelen gelişmeler -ki bunlar; Irak'ta ve Afganistan'da yaşanan çıkmaz, İran'ın bu durumdan vazife çıkararak bölgede güç kazanması ve buna paralel olarak nükleer programını geliştirmesi- ABD'yi Ortadoğu'da inisiyatif almaya zorlamaktadır. Obama'ya verilen erken Nobel Barış Ödülü ise Obama'yı yükümlülük altına sokmuştur. ABD bölgede kaybetmekte olduğu itibarı, gücü ve bölgedeki müttefiklerini yanında tutmak için İsrail-Filistin doğrudan barış görüşmelerini yoğun çabalar sonunda başlattı. Son on yıla baktığımızda ABD'nin Ortadoğu'da önemli başarı sağlayamadığı aksine başarısızlıklar yaşadığı görülmektedir. ABD'nin ve yeni yönetiminin bölgede başarıya ihtiyacı vardır ve buna da İsrail-Filistin doğrudan görüşmelerini başlatarak göstermek istemektedir. Fakat İsrail-Filistin meselesinin öyle kolay kolay başarı kazanılacak bir sorun olmadığı herkes tarafından bilinmektedir.

İsrail: İsrail'inde 2 Eylül 2010'da başlayan doğrudan görüşmelerden beklentileri vardır. İsrail bölgede uyguladığı politikalarla hem bölgede hem de uluslararası alanda ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır. Özellikle 2010 Mayıs'ının sonunda Akdeniz'deki uluslararası sularda Gazze'ye yardım götüren Mavi Marmara gemisine yapılan saldırı ve bunun sonucunda dokuz sivilin öldü-

Kapak Konusu

rülmesi, İsrail'i zor durumda bırakmıştır. Söz konusu olaydan sonra İsrail ve destekçileri kendilerini anlatamaz duruma gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı Netanyahu yönetimindeki İsrail temel yaklaşımlarından geri adım atmayacağını bildirirse de, barış görüşmelerine katılarak üzerinde hissettiği uluslararası baskı ve eleştirilerden kurtulmayı amaçlamaktadır. Kısacası, sağcı ve temel konularda uzlaşmaz tavırlara sahip bir hükümete sahip olan İsrail, köşeye sıkışmışlıktan, Filistinlilerle masaya oturarak kurtulma çabası içindedir.⁴

Filistin: Mahmud Abbas liderliğindeki Filistin tarafının barış görüşmelerine katılmalarının sebebi her ne kadar Mahmud Abbas'ın dediği gibi İsrail işgalinin sona erdirilmesi ve Filistin Devleti'nin kurulması ise de, gerçekte Mahmud Abbas ABD baskısı ile barış görüşmelerine katılmak zorundadır. Barış görüşmelerine katılma ve ABD ile iyi ilişkilere sahip olmaktan başka bir başarısı olmayan Abbas'ın başka seçeneği yoktur. Aynı zamanda İsrail/ABD ile konuşabilmek ve bunların istediği zamanlarda barış masasına oturabilmek Abbas'ın iktidarının da garantisidir. Bundan dolayı Abbas kendisini umutsuzda olsa görüşmelere katılmak zorunda hissetmektedir. Halk desteği olmayan Abbas, görüşmelere katılmasaydı ABD ve ılımlı Arap devletleriyle de ilişkileri bozulabilirdi.

Mısır/Ürdün: Ciddi bir Filistinli nüfusuna sahip Ürdün ve Gazze'ye sınır olmasından dolayı da Mısır doğrudan İsrail-Filistin anlaşmazlığından en çok etkilenen iki devlettir. Filistin sorununda yaşanan çözümsüzlük ve buna bağlı olarak HAMAS'ın güç kazanması sadece Filistin siyasetini etkilememekte aynı zamanda Batı'yla iyi ilişkileri olan ve ciddi İslamcı muhalefetle karşı karşıya kalan Mısır ve Ürdün siyasetini de etkilemektedir. Bundan dolayı Mübarek Yönetimi'ndeki Mısır'ın ve II. Abdullah Yönetimi'ndeki Ürdün'ün barış görüşmelerine katılmalarındaki esas amaçları kendi yönetimlerinin meşruiyetlerini güçlendirerek ayakta kalmasını sağlamaktır. Filistin Sorunu'ndan dolayı ılımlı Arap yönetimleri sürekli itibar kaybederken, direnişçi kanada desteğinden dolayı İran bölgede etkinlik sağlamaktadır. Barış görüşme-

lerinin bir sebebi de İran'ın bölgede artan etkisini kırma düşüncesidir. Filistin Devleti vaadi ile ABD ılımlı Arap devletlerini İran'a karşı yanına çekmek istemektedir.⁵

Görüşmelerin Zayıf Yönleri

İsrail-Filistin konusunda yapılan doğrudan görüşmelerin heyecan yaratmamasının birçok sebebi vardır. Obama ABD'de başkan seçildikten sonra barış konularında önemli bir diplomat olan George Mitchell'i Ortadoğu özel temsilcisi olarak atadı. Aradan geçen bir buçuk yıla rağmen Mitchell'in yoğun çabaları ancak tarafları doğrudan görüşmelere başlatabilmiştir.

Tarafların anlaşmazlık konusundaki temel yaklaşımlarına bakıldığında barış konusundaki başarının sadece masaya oturmak olduğu görülecektir. Obama yönetimindeki ABD, tarafları doğrudan görüşmeler konusunda ikna etse de Kasım 2010 tarihinde ABD'deki ara seçimler ABD'nin, taraflar özellikle İsrail üzerindeki baskısını hafifletmesine sebep olacaktır. Obama'nın başkan seçildikten sonra her geçen gün düşen popülaritesi, ABD'de iyi örgütlenmiş Yahudi Lobisi ve Hıristiyan Sağ'ın gücü göz önüne alındığında Obama'nın İsrail'e daha fazla baskı kuramayacağı anlaşılmaktadır.

Netanyahu yönetimindeki İsrail, her ne kadar barış görüşmelerine katılsa da ana konulardaki yaklaşımlarındaki tavrından geri adım atmadığı gibi, barış görüşmelerini her an sekteye uğratabacak Yahudi yerleşim yerleri konusunda uzun süre tavizkar davranamayacağı anlaşılmaktadır. İsrail'i kuruluş tarihi olan 1948'den beri koalisyon hükümetleri yönetmektedir. Her geçen gün İsrail sağının/radikal grupların iç politikada kazandıkları etkin konum barış görüşmelerini kolayca tıkayabilmektedir. Nitekim İsrail'deki mevcut Netanyahu hükümetinde iki aşırı sağcı partiden biri içişleri bakanlığını (Şas Partisi), diğeri ise dışişleri bakanlığını (İsrail Evimiz Partisi) elinde bulundurmaktadır. Her iki partinin liderleri de Filistinlilere verilecek tavizlere karşıdır. Hatta Şas Partisi'nin ruhani lideri olan haham Ovadia Yosef doğrudan barış görüşmelerinin başlayacağı dönemde "Ebu Mazen (Mahmud

Kapak Konusu

İsrail'in Filistin Devleti konusundaki talepleri göz önüne alındığında oluşacak olan Filistin Devleti'nin bağımsız bir devlet değil de, İsrail'e bağlı vasal bir devlet olacağı anlaşılmaktadır. Filistinlilerin tüm taleplerini karşılamaları imkânsız görünmektedir.

Abbas) ve bütün bu kötü insanlar (Filistinliler) dünyadan silinsin. Tanrı onları bir salgınla vursun" yönünde verdiği vaazlarıyla görüşmelerin altını oymaya çalışmıştır.⁶

Barış görüşmelerine katılan Filistin tarafının durumu hem ABD'den hem de İsrail'den oldukça kötü durumdadır. Coğrafi parçalılıktan (Batı Şeria- Gazze) 2007 yılında Siyasi Bölünme sürecine geçen Filistin'de başkanlık süresi dolmuş bir başkan (Mahmud Abbas) ve seçimle gelmeyen Selam Feyyaz başkanlığında bir hükümet bulunmaktadır. Siyasi meşruiyeti oldukça tartışmalı olan ve direnişi temsil eden Hamas'la anlaşamayan bir başkanın barış görüşmelerinde olumlu bir etkisinin olamayacağı aşikârdır. Abbas, HAMAS tarafından Siyonist düşmanın yanında yer alarak davaya ihanet eden "direniş kırıcı" olarak görülmektedir. Hatta HAMAS'ın gözünde Abbas "İsrail heyetinde bir Filistinli" olarak algılanmaktadır. Filistin halkı tarafından oldukça destek gören ve direnişi temsil eden HAMAS'ın dışarıda olduğu Filistin tarafının barışa olumlu katkı yapması imkânsızlaşmaktadır.

Barış görüşmelerinin umut vermemesinin diğer bir sebebi ise, bugüne kadar yapılan bütün barış görüşmelerinde olduğu gibi direnişi temsil eden/barışa karşı çıkan tarafların görüşme masasında olmamasıdır. Filistin de HAMAS ve destekçilerinin, İsrail'de hemen hemen her hükümette yer alan radikal sağ grupların ve tarafları bir araya getirme gücü olan ABD'deki Yahudi Lobisi ve Hıristiyan Sağın dışarıda olduğu barış görüşmelerinden olumlu sonuç alınamayacağı bilinmelidir. Bundan dolayı halk desteği güçlü olmayan zayıf yöneticilerin yapacağı barış görüşmeleri sonuç vermeyecektir/vermemektedir. Nitekim

bugüne kadar yapılan bütün barış görüşmeleri her iki tarafın masada olmayan radikalleri tarafından sonuçsuz bırakılmıştır.

Barış görüşmeleri artık barışın bir aracı olarak değil de zayıf yönetimlerin/yöneticilerin iç politika malzemesi haline gelmiş durumdadır. Söz konusu durum İsraili ve Filistinli yöneticiler için geçerli olduğu gibi barış görüşmelerinde yer alan ABD, Mısır, Ürdün gibi devletlerin yöneticileri içinde geçerlidir.

Barışı Kim Yapar?

İsrail-Filistin anlaşmazlığında barışın anahtarı İsrail-ABD ikilisinin elindedir. Filistin tarafı ve Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan gibi destekçiler ancak İsrail-ABD ikilisinin açtığı yoldan ilerleyebilirler. Filistin yönetiminde kim olursa olsun, İsrail tarafına ne verilebilir ki? İsrail'in en büyük endişesi güvenlik konusudur. Kendi güvenliğini sağlayamayan Filistin tarafının İsrail'in güvenliğini sağlamasını beklemek anlamsız bir yaklaşımdır.

İsrail'in hem Soğuk Savaş döneminde yaşayan "savaş süreci"nden hem de Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan "barış süreci"nden kazançlı çıktığı görülmektedir. İsrail "savaş süreci"nde işgal ettiği toprakları "barış süreci"yle Filistinlilere/Araplara kabul ettirme çabasındadır. İsrail'in Mısır'la imzaladığı 1979 yılındaki Camp David Antlaşması'ndan bu yana, yapılan bütün barış antlaşmalarının kazananıdır. Söz konusu antlaşmalarda İsrail karşısındaki Arap bloğunu dağıtmasını bilmiştir. İsrail-Filistin barış görüşmelerinin başlaması aynı zamanda İsrail'le diğer Arap devletlerinin iletişim kurmasının ve anlaş-

Kapak Konusu

ma yapmasının önünü açmaktadır. Çünkü Filistin sorunu devam ettiği müddetçe mevcut Arap devletlerinin yöneticileri İsrail ile rahat bir şekilde temas geçmekten çekinmektedirler.

Eğer Ortadoğu'da barış yapılmak isteniyorsa, ABD'nin İsrail lehine olan "tarafli arabuluculuk"tan "tarafsız arabuluculuk" konumuna geçerek, İsrail'e baskı yapması gerekmektedir. Bu da ancak ABD'nin İsrail ile olan ilişkisini anlaşılır bir şekilde rasyonel temellere oturtmasıyla mümkün olacaktır. İsrail ise, barış niyeti taşıyorsa ilk önce İsrail devletinin sınırının nerede başlayıp nerede bittiğini ve "İsrail'in güvenliği" kavramının ne anlama geldiğini açıklamalıdır. İsrail açısından "sınır" ve "güvenlik" kavramları tanımlanmadığı sürece, İsrail-Filistin çatışması son bulmayacaktır. İsrail, Yahudi yerleşimlerini kendi güvenliği açısından vazgeçilmez görürken, bunların Filistin'in ortadan kalkması anlamına geldiğini bilmelidir. Nitekim Batı Şeria'daki İsrail'in yerleşim faaliyetlerinin incelenmesi bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Her sorunun çözümünde olduğu gibi zayıf tarafın sorunu çözmesi beklenmemelidir. Sorunla-

rı güçlüler çözer, söz konusu sorunda da güçlü taraf İsrail'dir ve barış eğer istiyorsa kendisinin elindedir. İsrail'in barış konusundaki niyetini de öğrenmek zor değildir. İsrail'in en temel beklentisi hiçbir zaman "kapsamını" ve "niteliğini" tanımlamadığı "İsrail'in güvenliği" meselesidir.

Güvenlik konusunu gündeme getirerek, İsrail yaptığı her türlü davranışı meşru göstermeye çalışmaktadır. Acaba İsrail'in güvenliği başta ABD olmak üzere BM, AB, Rusya ve bölgenin önemli devletleri tarafından garanti altına alınsa, İsrail barış yapar mı? İşte muhtemel Ortadoğu barışının anahtarı bu sorunun cevabında yatmaktadır.

İsrail'in bugüne kadar kullandığı söylem ve ortaya koyduğu tavırlar dikkate alındığında, Ortadoğu'da "barış"ın değil ancak "barış süreci"nin olacağı görülmektedir. Başarısız olan her barış görüşmesi bölgede ılımlı yönetimleri etkisizleştirirken, radikalleri güçlendirecektir. Ortaya çıkacak bu durum hem bölge güvenliğini hem de İsrail'in güvenliğini tehdit edecektir. İsrail'in yaşamakta olduğu "güvenlik paranoyası" kendisini ve bölgeyi güvensizleştirmektedir. ■

- 1 Şlomo Avineri, "İsraili Sağcıların Tek Devlet Önerisine Kanmamalı", Ha'aretz, August 4, 2010.
- 2 Berna Süer-Ayşe Ö. Atmaca, Arap-İsrail Uyuşmazlığı, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 86.
- 3 Mehmet Şahin, "İsrail'in Su Sorunu ve Çözüm Aratışları", Türel Yılmaz-Mehmet Şahin- Mesut Taştekim, (Ed.) Ortadoğu Siyasetinde İsrail, Platin Yayınları, Ankara, 2005, s. 181.
- 4 Cihad El-Hazin, "Müzakereler Siyasi Tiyatrodan İbarettir", El-Hayat, September 2, 2010.
- 5 Emin Kamuriye, "Filistin Devleti Vaadi, ABD'nin Nükleer Destek Hediyesi", El-Nehar, August 24, 2010.
- 6 Stephen M. Walt, "HAMAS Ne Düşünüyor", Foreign Affairs, September 1, 2010.

DİPNOTLAR